

18.06.2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

Спеціальність 211 «ветеринарна медицина»

Допускається до захисту
Зав. кафедри паразитології та фармакології
назва кафедри
СВ професор Рубленко С.В.
підпис вчене звання, прізвище, ініціали
« 16 » 06 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

„ПОШИРЕННЯ, ВІКОВА ДИНАМІКА ТА ЛІКУВАННЯ
ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ЗА БОВІКУЛЬОЗНОЇ ІНВАЗІЇ”

Виконал: Мегей Ігор Олексійович
прізвище, імя, по батькові

[підпис]
підпис

Керівник: доцент Антіпов А.А.
вчене звання, прізвище, ініціали

[підпис]
підпис

Рецензент: доцент Рижинь В.У.
вчене звання, прізвище, ініціали

[підпис]
підпис

Я, Мегей Ігор Олексійович, засвідчую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2025 рік

РЕФЕРАТ

Мегей Ігор Олексійович. Кваліфікаційна робота магістранта на тему: „Поширення, вікова динаміка та лікування великої рогатої худоби за бовікульозної інвазії”

В результаті вибіркового паразитологічного обстеження поголів'я великої рогатої худоби в господарстві було зареєстровано ураження постійними ектопаразитами, а саме *Bovicula bovis*. Максимальні показники ЕІ за бовікульозу (86,0 %) реєструвалися у телят.

За клінічного огляду тварин, інвазованих волосоїдами, відмічали стан занепокоєння та збудження. Тварини постійно терлися об огорожуючі конструкції, спричинюючи механічний вплив на шкіру, внаслідок чого на окремих ділянках утворювалися рани. При вивченні відібраних ектопаразитів були встановлені їх розміри залежно від стадії розвитку. Згідно отриманих даних визначили, що *Bovicula bovis* досягали 0,3–0,5 мм, розмір личинок коливався в межах 0,4–1 мм, а імаго – від 1 мм до 1,8 мм. У зимовий період екстенсивність інвазії за бовікульозу серед корів становила 11–26 %, у нетелей та телиць парувального віку цей показник варіював в межах 15–28 %. У телят екстенсивність інвазії за бовікульозу була у межах 46–85 %.

Гематологічні показники корів, уражених волосоїдами, характеризувалися підвищенням кількості лейкоцитів на 12,7 % ($p < 0,05$) та зменшенням вмісту гемоглобіну на 10,5 % ($p < 0,01$), порівняно з контрольною групою, що вказує на розвиток токсичної анемії та появи запальних процесів в їх організмі.

Згідно отриманих даних, в оброблених препаратом корів екстенсивність інвазії за бовікульозу знижується вже на 2 добу і становить 23,3 %, що на 10,4 % менше, ніж ЕІ до обробки інсекто-акарицидною пудрою. За 7 діб після обробки ЕІ в групі корів становила 10 %, що нижче показника ЕІ на початку дослідження на 61,5 %. Показник ЕІ серед оброблених корів на 15 добу досліду дорівнював 3,3 %, що нижче на 87,3 % ніж показник ЕІ до обробки групи препаратом. На 30 добу досліду ЕІ становила 2,2 %, що менше на 91,5 % від ЕІ до обробки групи корів інсекто-акарицидною пудрою.

Щодо інтенефективності препарату то ми отримали дані, що в оброблених препаратом корів інтенсивність інвазії за бовікульозу знижується вже на 2 добу і становить $43 \pm 3,1$ екз/100 м² шкіри тіла тварини, що на 10,4 % менше, ніж ІІ до обробки.

Згідно проведених досліджень нами було встановили, що економічна ефективність застосування препарату інсекто-акарицидної пудри ($n=16$) дорівнює 28628,4 грн.

Кваліфікаційна робота магістра містить 72 сторінки, 14 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел із 47 найменувань, 2 додатків.

Ключові слова: корови, нетелі, телята, бовікульоз, поширення, вікова динаміка, ефективність засобів, лікування, інсектицидні препарати.

ABSTRACT

Megei Igor Alekseevich. Master's student qualification work on the topic:
"Distribution, age dynamics and treatment of cattle with bovine scurvy infestation"

As a result of a selective parasitological examination of the cattle population on the farm, infection with persistent ectoparasites, namely *Bovicula bovis*, was registered. The maximum EI rates for boviculosis (86.0%) were recorded in calves.

During clinical examination of animals infested with hair eaters, a state of anxiety and excitement was noted. The animals constantly rubbed against the enclosing structures, causing mechanical impact on the skin, as a result of which wounds were formed in certain areas. When studying the selected ectoparasites, their sizes were established depending on the stage of development. According to the data obtained, it was determined that *Bovicula bovis* reached 0.3–0.5 mm, the size of the larvae ranged from 0.4–1 mm, and the imago – from 1 mm to 1.8 mm. In the winter period, the extensiveness of the invasion of boviculosis among cows was 11–26%, in heifers and heifers of mating age this indicator varied within 15–28%. In calves, the extensiveness of the invasion of boviculosis was within 46–85%.

Hematological indicators of cows affected by hair mites were characterized by an increase in the number of leukocytes by 12.7% ($p < 0.05$) and a decrease in hemoglobin content by 10.5% ($p < 0.01$), compared with the control group, which indicates the development of toxic anemia and the appearance of inflammatory processes in their body.

According to the data obtained, in cows treated with the drug, the extensiveness of invasion in bovine lice decreases already on the 2nd day and is 23.3%, which is 10.4% less than the EI before treatment with insecto-acaricidal powder. 7 days after treatment, the EI in the group of cows was 10%, which is 61.5% lower than the EI at the beginning of the study. The EI rate among treated cows on the 15th day of the experiment was 3.3%, which is 87.3% lower than the EI rate before treatment of the group with the drug. On the 30th day of the experiment, the EI was 2.2%, which is 91.5% lower than the EI before treatment of the group of cows with insecto-acaricidal powder.

Regarding the intensive effectiveness of the drug, we obtained data that in cows treated with the drug, the intensity of invasion for bovine cholera decreases already on the 2nd day and amounts to 43 ± 3.1 individuals/100 m² of animal skin, which is 10.4% less than before treatment.

According to the conducted research, we established that the cost-effectiveness of using the insecto-acaricidal powder preparation ($n=16$) is 28628.4 UAH.

The master's qualification work contains 72 pages, 14 tables, 7 figures, a list of sources used with 47 names, and 2 appendices.

Keywords: cows, heifers, calves, boviculosis, distribution, age dynamics, effectiveness of means, treatment, insecticidal preparations.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА		2
РЕФЕРАТ		3
АВСТРАКТ		4
ЗМІСТ		5
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ		6
ВСТУП		7
РОЗДІЛ 1 ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ		10
1.1	Характеристика бовікул ВРХ	10
1.2	Патогенний вплив волосоїдів на організм тварин	13
1.3	Лікувальні заходи за бовікульозу ВРХ	14
1.4	Висновок до Розділу 1	17
РОЗДІЛ 2 ВИБІР НАПРЯМІВ ДОСЛІДЖЕНЬ, МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ		19
2.1	Матеріал і методи досліджень	19
2.2	Схема проведення дослідів	20
2.3	Характеристика господарства	23
РОЗДІЛ 3 РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ		31
3.1	Поширення волосоїдів серед великої рогатої худоби у господарстві	31
3.2	Вплив <i>Bovicola bovis</i> на гематологічні показники корів	35
3.3	Аналіз ринку ветеринарних препаратів, зареєстрованих в Україні	37
3.4	Ефективність інсекто-акарицидної пудри за бовікульозу великої рогатої худоби	40
3.5	Морфологічні показники крові корів при застосуванні інсекто-акарицидної пудри	42
3.6.	Біохімічні показники крові корів при застосуванні інсекто-акарицидної пудри	43
3.7.	Визначення молочної продуктивності корів за ураження волосоїдами	44
3.8.	Розробка схеми лікувально-профілактичних заходів за бовікульозу великої рогатої худоби	46
РОЗДІЛ 4 АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ		48
ВИСНОВКИ		53
ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ		54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		55
ДОДАТКИ		61

**ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ,
СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ**

АДР – активно діюча речовина

АТ – акціонерне товариство

ДР – діюча речовина

ЕЕ – екстенсефективність

ЕІ – екстенсивність інвазії

ІЕ – інтенсефективність

ІІ – інтенсивність інвазії

НВФ – науково-виробнича фірма

ПП – приватне підприємство

ПСП – приватне сільськогосподарське підприємство

СГ – сільське господарство

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

ВСТУП

Скотарство є галуззю тваринництва, яке забезпечує населення України незамінними тваринними білками, що входять до складу м'ясних та молочних продуктів. На превеликий жаль, ситуація в скотарстві у нашій державі є критичною, оскільки упродовж останніх років відбувається стрімке зниження поголів'я великої рогатої худоби в господарствах різних форм власності. Рекордно низькою є кількість дійних тварин, що вимагає збереження та підтримання максимального епізоотичного благополуччя наявного нині поголів'я [1].

Одним із основних чинників зниження кількості отриманої продукції є паразитарні хвороби, значний відсоток яких у тваринництві припадає на гельмінтози та протозоози, зокрема фасціольоз, ситаріоз, стронгілоїдоз, стронгілятози, трихуроз, телязіоз, а також еймеріоз та криптоспоридіоз [2, 3].

Проте значну частку хвороб паразитарної етіології займають ті, збудниками яких є постійні або тимчасові ектопаразити [4].

Давно відмічено, що ураження тварин ектопаразитами значно знижує їх м'ясну та молочну продуктивність [5].

Нині у багатьох тваринницьких господарствах реєструються хвороби великої рогатої худоби, що викликаються ектопаразитами. Тому актуальним питанням залишається вивчення їх епізоотології, етіології, клінічного прояву, вдосконалення методів діагностики, лікування та профілактики у тварин [6].

Ектопаразитози великої рогатої худоби в більшості випадків перебігають в хронічній формі, що є причиною відсутності лікування і профілактичних заходів. Однак ці інвазії завдають значних економічних збитків, які складаються зі зниження продуктивності тварин, погіршення якості шкіри, витрат на проведення лікувально-профілактичних заходів [7, 8].

За даними ряду авторів основними ектопаразитами, що паразитують на великій рогатій худобі, є волосоїди, кровосисні і не кровосисні комахи, іксодові та саркоптоїдні кліщі [9]. Спектр клінічних ознак за ектопаразитозів

у корів досить широкий: від свербіжів і локальних уражень шкіри до інтоксикації та пригнічення центральної нервової системи [10]. Тому лікарі ветеринарної медицини часто відчують труднощі у своєчасній і правильній діагностиці ектопаразитозів у великої рогатої худоби та проведенні лікувально-профілактичних заходів.

У стійловий період у великої рогатої худоби найчастіше реєструються бовікульоз, які зумовлені паразитуванням на тілі постійних ектопаразитів – волосоїдів [11]. На думку окремих фахівців, економічні збитки від паразитування цих членистоногих на великій рогатій худобі значно перевищують втрати, спричинені збудниками інфекційних хвороб. Особливо яскраво це проявляється за інтенсивних технологій ведення скотарства, порушення санітарно-гігієнічних норм і правил утримання тварин. Тому питання актуальності хвороб, спричинених паразитичними членистоногими у великої рогатої худоби, є незаперечними [12].

Метою роботи було вивчити поширення та вікову динаміку бовікульозної інвазії у великої рогатої худоби в умовах господарства, встановити вплив волосоїдів на організм інвазованих тварин та розробити науково обґрунтовані лікувально-профілактичні заходи.

Для досягнення мети необхідно було вирішити наступні завдання:

- встановити поширення бовікульозної інвазії великої рогатої худоби в умовах господарства;
- визначити екстенсивність та інтенсивність інвазії за бовікульозу великої рогатої худоби різних вікових груп залежно від пори року;
- встановити вплив бовікул на гематологічні показники інвазованих тварин;
- розробити та впровадити у виробництво лікувально-профілактичну схему за бовікульозної інвазії серед великої рогатої худоби.

Об'єкт дослідження – *Vovicula bovis* та її патогенний вплив на організм великої рогатої худоби у стійловий і пасовищний періоди.

Предмет дослідження – поширення бовікульозної інвазії серед великої рогатої худоби у господарстві, морфологічні та біохімічні зміни в крові телят та корів за волосоїдів, а також ефективність інсекто-акарицидної пудри.

Методи дослідження: паразитологічні, епізоотологічні (визначення екстенсивності та інтенсивності інвазії, сезонної, вікової динаміки, породної сприйнятливості), ентомологічні, мікроскопічні, зоотехнічні (визначення середньодобового надою молока у корів), клінічні, гематологічні (морфологічні, біохімічні), статистичні.

По матеріалам магістерської роботи написати тези, які опублікувати у матеріалах Міжнародної студенської наукової конференції або прийняти участь і опублікувати матеріали інших досліджень, які проводить кафедра паразитології та фармакології Білоцерківського національного аграрного університету у господарствах України.

РОЗДІЛ 1

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1 Екологічні характеристики бовікул великої рогатої худоби

Серед ентомозів великої рогатої худоби найчастіше реєструють бовікольоз, збудником якого є волосіди *Bovicola bovis* (Linnaeus, 1758) родини *Trichodectidae*. Ці інвазії ще називають «стійлові хвороби» [8].

Бовікольоз – поширена інвазія великої рогатої худоби різного віку і породи. Волосоїди *Bovicola bovis* – дрібні безкрилі комахи завдовжки 1–1,5 мм, жовтувато-коричневого кольору. Цей вид комах паразитує на тілі хазяїна упродовж всього свого життя. За даними ряду авторів, волосіди паразитують на шкірі та шерсті в ділянках кореня хвоста, на крижах, холці і голові. Мігрують комахи по тілу хазяїна залежно від пори року [6].

Волосоїди зовні нагадують вошей, проте вони меншого розміру. Відрізняються за формою та розміром голови і ротового апарату. Форма голови у цих комах квадратна (нагадує совкову лопату), ротовий апарат гризучого типу. Голова їх ширша за груди [13]. На думку М. Ш. Акбаєва і ін. (2016), щелепи волосідів нагадують таких у мурах роду *Formica*. Дослідники відмічають, що щелепи *Bovicola bovis* в зімкнутому стані накладаються одна на другу, утворюючи невеликий отвір, по якому їжа потрапляє в глотку. Таким чином, щелепи виконують додаткову функцію фіксатора комах на волосині, а також, разом з верхньою губою, беруть участь в процесі зішкрібування їжі. Проте вони не пристосовані для перегризання волосини. На голові волосідів знаходяться трьохчленикові булавоподібні вусики [14]. Волосоїди живляться клітинами епідермісу, виділеннями сальних і потових залоз, а також кров'ю і лімфою, що виступають з пошкодженої шкіри [15].

Збудник бовікольозу великої рогатої худоби – це постійний (стаціонарний) ектопаразит, у якого виражена гастральна видоспецифічність. Все життя комах – від яйця до імаго, перебігає на тілі тварини. Імаго живуть

1.4. Висновок до Розділу 1

Аналіз літератури показав, що ектопаразитози великої рогатої худоби набувають значного поширення в тваринницьких господарствах як розвинених країн світу, так і тих, що розвиваються. Дана група хвороб приносить істотний економічний збиток скотарству. Незважаючи на те, що ектопаразитози великої рогатої худоби привернули увагу багатьох авторів, дослідження, присвячені питанням патогенезу, імунітету, патоморфологічним змінам в організмі тварин, уражених ектопаразитами, відсутні.

Незважаючи на безліч наукових робіт і публікацій, що стосуються різних аспектів вивчення ектопаразитозів великої рогатої худоби, питання поширення їх і, зокрема, на території Східної частини Європейського Союзу та методів боротьби з ними, залишаються досить актуальними і нині.

Це обумовлено, в першу чергу, недостатнім вивченням біолого-екологічних особливостей постійних і тимчасових ектопаразитів, а також необхідністю в постійному моніторингу видового складу і чисельності окремих видів комах, в зв'язку зі зміною клімату.

Провівши аналіз досліджень вчених з'ясовано, що основний засіб у боротьбі з ектопаразитами – це хімічна дезінсекція. Ринок ветеринарних препаратів кожні 5–10 років пропонує нові інсектицидні засоби. Проте комахи швидко стають резистентними до нових препаратів. Тому підприємства з виготовлення ветеринарних препаратів мають постійно працювати на випередження.

РОЗДІЛ 2

ВИБІР НАПРЯМІВ ДОСЛІДЖЕНЬ, МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Матеріал і методи досліджень

Магістерську роботу виконано упродовж 2023–2025 рр. у лабораторії кафедри паразитології та фармакології Білоцерківського національного аграрного університету, а також виробничі дослідження проводилися у приватному сільськогосподарському підприємстві „Україна” село Почуйки Попільнянського району Житомирської області.

Експериментальна частина роботи виконувалась з урахуванням «Загальних етичних принципів експериментів на тваринах», схвалених на Національному конгресі з біоетики (Київ, 2011) та узгоджених із положеннями «Європейської конвенції про захист хребетних тварин», які використовуються для експериментальних та інших наукових цілей (Страсбург, Франція, 1985).

Дослідження виконували у чотири етапи.

Етап 1. Вивчення епізоотичної ситуації щодо бовікульозу великої рогатої худоби.

Етап 2. Визначення впливу бовікул на гематологічні показники інвазованих тварин.

Етап 3. Визначення ефективності інсектицидного препарату за бовікульозу у великої рогатої худоби.

Етап 4. Розробка науково-обґрунтованих заходів за паразитування бовікул у великої рогатої худоби

На першому етапі досліджень вивчали поширення бовікульозу у великої рогатої худоби на території господарства.

Для визначення поширення волосоїдів серед великої рогатої худоби у господарстві паразитологічному дослідженню було піддано поголів'я великої рогатої худоби різних статевих-вікових груп (корови, нетелі, телиці паруваль-

ного віку та телята), яке утримували в умовах ПСП (приватного сільськогосподарського підприємства) „Україна” село Почуйки Попільнянського району Житомирської області. Були сформовані групи корів (n=50), нетелей та телиць парувального віку (n=30) і телят (n=50). Обстеження великої рогатої худоби проводили в період зимово-стійлового та літньо-пасовищного утримання.

Тварин досліджували шляхом огляду шкірно-шерстного покриву в ділянках ділянках між лопаток, попереку та крупу, грудної клітки, в ділянці підгруддя, шиї, ділянці риг, очей та носа, а також кінцівок. Зібраних ектопаразитів поміщали у скляні ємності, заповнені 70 % етиловим спиртом. Ідентифікацію збудників проводили у лабораторії паразитології за використання світлової мікроскопії.

2.2. Схема проведення дослідів

Для визначення екстенсивності та інтенсивності бовікульозної інвазії проводили дослідження в господарстві шляхом клініко-паразитологічного обстеження. Шляхом огляду шкірно-шерстного покриву визначали ураження тварин волосідам, а також визначали їх топографію на тілі в ділянках між лопаток, попереку та крупу, грудної клітки, в ділянці підгруддя, шиї, ділянці риг, очей та носа, а також кінцівок. Дані дослідження були проведені за зимово-стійлового та літньо-пасовищного сезону утримання. Екстенсивність інвазії (EI, %) розраховували за формулою:

$$EI = n/N \times 100\%,$$

де **n** – кількість заражених тварин;

N – кількість досліджених тварин.

Інтенсивність інвазії визначали шляхом підрахунку кількості паразитів (в місцях локалізації з високою концентрацією паразитів). Підрахунок здійснювали на ділянках шкіри тіла тварини площею 100 см². Для цього використовували чотирикутну рамку з дротом, що розділяє рамку

2.3. Характеристика господарства

Рішення про створення однієї з перших в Україні роботизованих ферм у селі Почуйки, було прийняте у 2014 році. Першу чергу комплексу на 500 голів дійного стада успішно запустили в 2015 році, оснастивши її роботизованими установками DeLaval. Згодом було прийнято рішення інвестувати у другу чергу і довести стадо до 1 200 голів. Нову ферму обладнали устаткуванням від провідного світового виробника – нідерландської компанії Lely, яка спеціалізується саме на роботизованому доїнні, що передбачає відсутність доярок (доярів). Після запуску другої черги весь комплекс будуть обслуговувати не більше 25 осіб.

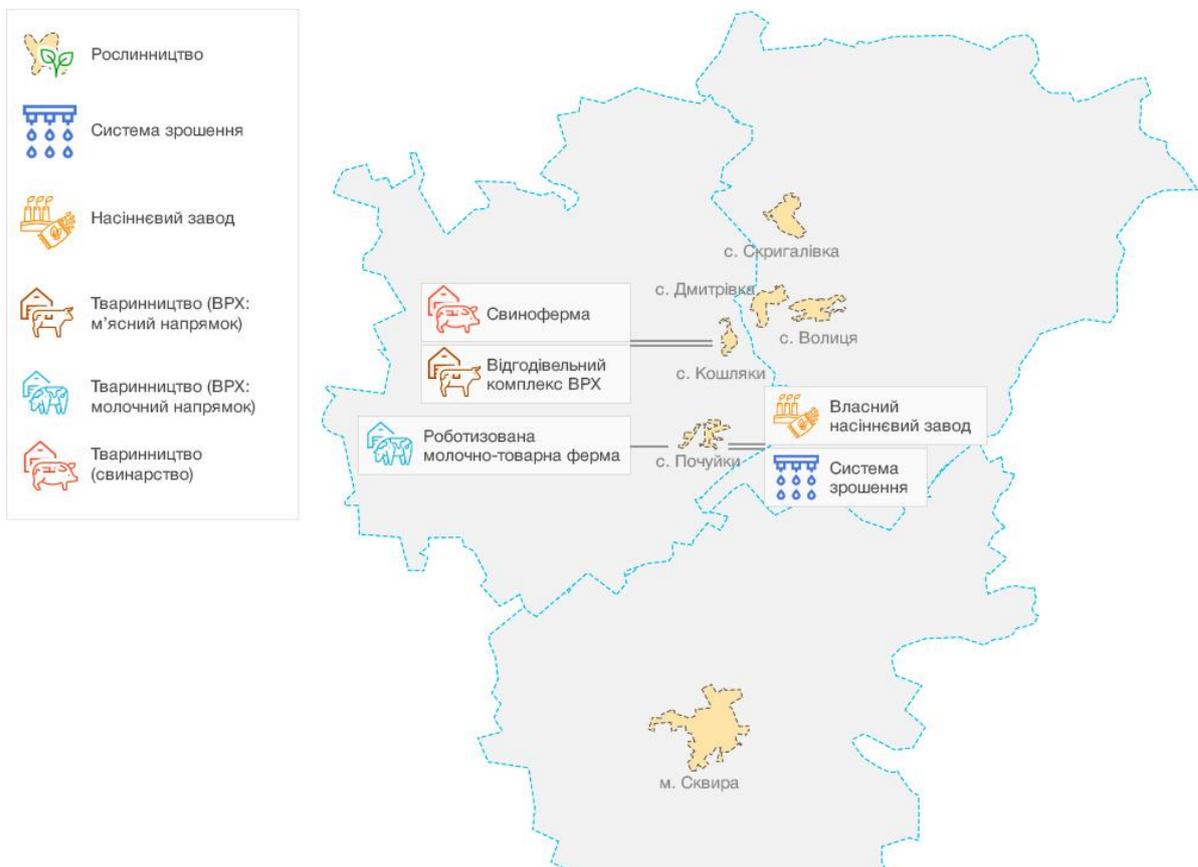

Рис. 2.1 Схема розташування тваринницьких приміщень господарства

У ПСП «Україна» зробили вибір на користь роботизованої техніки. СП «Україна» було прийняте рішення на користь роботизованої техніки Lely

із подальшим створенням офіційного представництва провідного світового виробника.

На базі ПСП «Україна», де знаходиться молочно-товарний комплекс в селі Почуйки, Житомирської області, створена компанія ТОВ «Л-УКРАЇНА», що стане офіційним представництвом нідерландської Lely Industries N.V. – провідного виробника роботизованої техніки для доїння Lely.

Про це розповів один із найбільш авторитетних фахівців у галузі молочного тваринництва в Україні – Володимир Яковчук, який керує агрохолдингом «Ерідон». До складу агрохолдингу входять дев'ять сільськогосподарських підприємств у п'яти областях України із земельним банком 50 000 га, зокрема і ПСП «Україна». Саме Володимир Яковчук координує відкриття офіційного дилерського представництва Lely.

Рис. 2.2 Зовнішній вигляд тварин під час годівлі

РОЗДІЛ 4

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Скотарство залишається важливою та невід'ємною галуззю тваринництва в нашій державі. Проте, впродовж останніх десяти років відмічається чітка тенденція до зниження поголів'я великої рогатої худоби як в господарствах населення, так і в умовах спеціалізованих господарств [1–3]. У 2017 році в Україні було встановлено історичний мінімум щодо чисельності поголів'я великої рогатої худоби та обсягів виробництва яловичини. Не надто втішними ці показники були й у січні 2019 року. За минулий рік поголів'я худоби скоротилось на 4,3 % до 3775,7 тис. голів. При цьому на промислових підприємствах цей показник становив 2,4 %. Варто вказати, що проблема ураження великої рогатої худоби ектопаразитами є актуальною, так як літературні дані свідчать про значне поширення ектопаразитозів великої рогатої худоби в різних країнах світу, зокрема й в Україні [7, 22, 29, 31].

Різне зниження поголів'я великої рогатої худоби в господарствах різних форм власності вимагає від власників надзвичайної уваги до ветеринарного забезпечення господарств дотримання санітарних вимог до стану виробничих об'єктів. При цьому постійного контролю вимагають захворювання паразитарної етіології, зокрема група захворювань, збудниками яких є ектопаразити [17, 20, 25].

Ураження ектопаразитами призводить до втрати м'ясної та молочної продуктивності, тварини худнуть, а висока інтенсивність інвазії у молодняка може спричинювати, навіть, загибель. Також комахи є переносниками збудників окремих протозойних, бактеріальних та вірусних захворювань [16, 21].

За результатами власних досліджень встановлено, що на території господарства поширені інвазії великої рогатої худоби спричинені постійними ектопаразитами. Так, в результаті вибіркового паразитологічного обстеження поголів'я великої рогатої худоби, було зареєстровано ураження корів, нетелей та телиць парувального віку волосоїдами *Bovicola bovis*. У телят

ВИСНОВКИ

1. В умовах приватного сільськогосподарського підприємства „Україна” села Почуйки Попельнянського району Житомирської області у великої рогатої худоби виявлено паразитування волосоїдів *Bovicola bovis* Linnaeus, 1758 (EI – 7–85 %).

2. Найбільш ураженим бовікульозом виявилися телята. Пік їх ураження припадає на зимовий період року, а екстенсивність інвазії коливається в межах 46–85 %, інтенсивність інвазії – 31–43 екз/100 см². Основними місцями локалізації волосоїдів були ділянки лопаток, боків, спини та крупа.

3. У крові корів за бовікульозу встановлено зниження кількості еритроцитів (на 9,6 %, $p < 0,05$), вмісту гемоглобіну (на 10,5 %, $p < 0,01$), підвищення кількості лейкоцитів (на 12,7 %, $p < 0,05$) та еозинофілів (на 36 %, $p < 0,01$).

4. У сироватці крові корів за бовікульозної інвазії нами встановлено зменшення вмісту загального білка (на 16,4 %, $p < 0,05$), каротину (на 51 %, $p < 0,05$) та показника лужного резерву (на 8,6 %, $p < 0,05$).

5. Екстенсивність та інтенсивність інсекто-акарицидної пудри за бовікульозу становили відповідно у корів – 91,5 та 87,5 %, у нетелей та телиць парувального віку – 88,2 та 84,3 %, у телят – 90,8 та 90,7 %.

6. Запропоновано схему лікувально-профілактичних заходів за бовікульозу великої рогатої худоби, а саме за зимово-стійлового періоду обробку поголів'я всіх вікових груп слід проводити препаратом інсекто-акарицидною пудрою кожні 5–6 тижнів.

7. Для обробки приміщень щомісяця застосувати 0,2 % робочий розчин інсекто-акарицидної пудри. За літньо-пасовищного періоду обробку поголів'я необхідно проводити препаратом інсекто-акарицидної пудри кожні 6 тижнів; для обробки приміщень застосовувати 0,5 % робочий розчин інсекто-акарицидної пудри щомісяця.

ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ

Для ефективної боротьби з бовікольозом необхідно проводити обробки великої рогатої худоби цифлуrom в останню декаду листопада через кожні 5–6 тижнів.

Молодняк масою тіла від 100 до 300 кг рекомендуємо обробляти препаратом інсекто-акарицидної пудри у дозі 5 см³/тварину впродовж листопада – березня кожні 6 тижнів та квітня – вересня кожні 5–6 тижнів.

Для захисту великої рогатої худоби від паразитичних бовікул рекомендуємо проводити обробки тваринницьких приміщень робочим розчином інсекто-акарицидної пудри наприкінці кожного місяця з квітня по вересень з концентрацією діючої речовини 0,5 %, а з листопада по березень – 0,2 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брик, М. М. (2018). Сучасний стан та перспективи розвитку тваринництва в Україні. Економічний аналіз, 28(4), 331–337.
2. Бурачек, І. В., Михайленко, Н. В. (2018). Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні. Вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського, 21, 134–137.
3. Самайчук, С. І. (2020). Сучасний стан та перспективи розвитку молочного скотарства в Херсонській області. Ефективна економіка, 5. doi: 10.32702/2307-2105-2020.5.62.
4. Єресько, В. І. (2014). Поширення паразитозів великої рогатої худоби в умовах приватних господарств Гадяцького району Полтавської області. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми ветеринарної паразитології та якість і безпека продукції тваринництва», 25–27.
5. Мельничук, В. В., Назаренко, О. С. (2014). Епізоотична ситуація щодо інвазійних хвороб великої рогатої худоби на території Полтавської області. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми ветеринарної паразитології та якість і безпека продукції тваринництва», 66–68.
6. Євстаф'єва, В.О., Кручиненко, О.В., Мельничук, В.В., Михайлютенко, С.М., Корчан, Л.М., Щербакова, Н.С., Долгін, О.С. (2020). Епізоотологічні особливості перебігу паразитозів у великої рогатої худоби та овець у літньо-пасовищний період. Вісник Полтавської державної аграрної академії, (3), 205 – 212. <https://doi.org/10.31210/visnyk2020.03.23>.
7. Крюков, Д. (2016). Боротьба з комахами: хто перемагає? Пропозиція. 1. 60–63.
8. Дахно, І.С., Дахно, Г.П., Лазоренко, Л.М., Негреба, Ю.В., Савчук, І.М., Семущин, П.В. (2011). Фауна кліщів та комах – збудників арахноен-

томозів тварин Лісостепової зони України. Ветеринарна медицина. 95, 337–338.

9. Мажара, К. О., Антіпов, А. А. (2019). Бовікольоз великої рогатої худоби та заходи боротьби з цією інвазією. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. магістрантів «Актуальні проблеми ветеринарної медицини», 48–50.

10. Катюха, С. М. (2020). Поширення паразитичних двокрилих комах великої рогатої худоби. Вісник аграрної науки, 7(808). 54–59. DOI: 10.31073/agrovisnyk202007-07

11. Касяненко, О. І., Рисований, В. І. (2021). Клініко-епізоотичні особливості перебігу ектопаразитозів у великої рогатої худоби. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2. 236–241. DOI:10.31210/visnyk2021.02.30.

12. Нагорна, Л. В., Проскуріна, І. В. (2018). Ектопаразити як фактори ризику у скотарстві. Актуальні аспекти біології тварин, вет. мед. та ветеринарно-санітарної експертизи: мат. III Міжн. наук-практ. конф. викладачів і студентів, 135–136.

13. Березовський, А. В. (2006). Екологічні проблеми сучасної паразитології. Науковий вісник НАУ, 98, 36–41.

14. Пономар, С. І., Гончаренко, В. П., Соловйова, Л. М. (2010). Довідник з диференціювання збудників інвазійних хвороб тварин. Київ: Аграрна освіта, 327.

15. Антіпов, А. А., Гончаренко, В. П., Бахур, Т. І. (2019). Диференціювання паразитів тварин за їх морфологічними ознаками: методичні рекомендації для підготовки студентів у аграрних вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації з напрямку «Ветеринарна медицина» освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» та «спеціаліст», 84.

16. Приходько Ю.О., Бирка ВІ., Федорова О.В., Пономаренко ВЯ., Мазанний О.В., Пономаренко А.М. (2017). Лабораторна діагностика інвазійних хвороб тварин (методичні рекомендації для студентів факультету ветеринарної медицини та слухачів курсів підвищення кваліфікації), 61.

ДОДАТКИ